

УДК 372.881.111.1

МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ МОРЯКІВ

Огородник Н. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Анотація. У статті йдеться про координуючу роль типового Модельного курсу 3.17 – Англійська мова для моряків в узгодженні змісту навчання англійської мови майбутніх фахівців флоту між вищими навчальними закладами морської освіти різних країн. Досліджено фактори, що утруднюють спілкування загальною робочою англійською мовою на борту багатонаціонального судна, а саме: багатогранність і складність міжнародного екіпажу як соціального феномену, використання англійської мови як лінгва франка у професійних цілях, неузгодженість англомовної комунікативної підготовки майбутніх моряків між морськими закладами освіти. Описано нову редакцію типового Модельного курсу 3.17 порівняно з його попереднім варіантом. Висвітлено роль модельного курсу в сприянні модернізації змісту навчання англійської мови моряків та оптимальному узгодженні англомовної комунікативної компетентності моряків з їх професійним спрямуванням.

Ключові слова: майбутні моряки, англійська мова для моряків, модельний курс, комунікативна підготовка, зміст навчання.

Огородник Н. Е. Киевский национальный лингвистический университет

Модернизация содержания обучения английскому языку будущих моряков

Аннотация. Речь идет о координирующей роли типового Модельного курса 3.17 – Английский язык для моряков в согласовании содержания обучения английскому языку будущих специалистов флота между высшими учебными заведениями морского образования разных стран. Исследованы факторы, затрудняющие общение на общем рабочем английском языке на борту многонационального судна, а именно: многогранность и сложность международного экипажа, использование английского языка как лингва франка для профессиональных целей, несогласованность англоязычной коммуникативной подготовки будущих моряков между морскими учебными заведениями. Описана новая редакция типового Модельного курса 3.17 в сравнении с его предыдущим вариантом. Освещена роль модельного курса в содействии модернизации содержания обучения английскому языку моряков и оптимальном согласовании англоязычной коммуникативной компетентности моряков с их профессиональной направленностью.

Ключевые слова: будущие моряки, английский язык для моряков, модельный курс, коммуникативная подготовка, содержание обучения.

Ohorodnyk N. E. Kyiv National Linguistic University

Modernization English language learning content for future seafarers

Abstract. Introduction. Given the international status of the seafarer's profession the development of their Maritime English communicative competency is harmonized by a number of regulations, both of national and international importance. The IMO model course 3.17 for Maritime English is considered to be the key document in identifying the basic requirements to the English language training material in a universally applicable manner. Created on the basis of the STCW Convention it reflects the most important changes and the urgent needs of the maritime industry in respect of Maritime English proficiency. **Purpose.** To explore the changes in the Maritime English learning content due to the communication needs of a modern merchant shipping. To show how they are presented in terms of structure and content in the new version of the IMO model course 3.17. **Methods.** Studying scientific publications relevant to English language communication problems within the international crew on board a vessel. Comparison of the old and new versions of the model course 3.17 in terms of their structure and content organization. **Results.** The revision of the IMO model course 3.17 for Maritime English was caused by a number of factors, partially revealed during the MarCom project and also discussed within some latest scientific publications of the IMEC participants. Following these studies and on the basis of the Manila amendments to the STCW Convention the structure and learning content of the model course 3.17 were changed.

in terms of English language level as well as the extent of its professionalization. As a result Maritime English is presented by two core sections: General Maritime English (GME) and Specialized Maritime English (SME) for elementary / low-intermediate and intermediate level of English respectively. The relation between GME and SME is represented in gradation: from GME to more maritime specific SME. Thus, the central role of language is reduced in favor of professionalization, and the communication competences of maritime general and specific duties through the application of the English language are achieved. **Conclusion.** The revised IMO model course 3.17 is expected to assist in the implementation of the STCW Convention requirements regarding the English language and coordinate the future seafarers' communication skills training in Maritime Education and Training (MET) institutions all over the world.

Key words: future seafarers, Maritime English, model course, communication skills training, learning content.

Постановка проблеми. Приєднавшись до єдиного освітнього простору, українська вища освіта переміщується на якісно новий рівень розвитку – функціонування у співпраці та взаємодії з іншими країнами світу. Усвідомлюючи важливість підготовки фахівців нового покоління, здатних вільно поповнювати світове професійне товариство й ефективно працювати в мінливих умовах глобального ринку праці, вищі навчальні заклади України зазнають ґрунтовних реформ, настійливо та послідовно вдаючись до організаційних і змістовних змін в освітньому процесі. Чільне місце серед них займають і морські вищі навчальні заклади (МВНЗ), випускники яких одними з перших увійшли у відкритий ринок праці у зв'язку з перетворенням судноплавства на глобальну транснаціональну галузь морської індустрії. Важливою передумовою формування професіоналів нового покоління, а надто майбутніх моряків, здатних успішно працювати в міжнародних професійних командах, є їхня готовність до ефективного професійного спілкування англійською мовою, офіційно визнаною робочою мовою морського флоту.

З огляду на міжнародний статус професії моряка, формування англійської професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців флоту регламентується низкою нормативних документів як національного, так і міжнародного значення. Серед них одним із визначальних у плані узгодження процесів навчання англійської мови в МВНЗ світу є Типовий модельний курс з англійської мови для моряків 3.17 (Model Course 3.17 Maritime English), розроблений фахівцями Міжнародної морської організації (ІМО) і рекомендований у якості організаційної і методичної підтримки національних навчальних курсів [5]. Зазнавши чергового редагування (2015), цей документ, що призначений відбивати важливі зміни та нагальні потреби морської індустрії стосовно мовної підготовки працівників галузі, безсумнівно, потребує ретельного вивчення й аналізу, оскільки своєчасна трансформація та модернізація змісту навчання англійської мови у вітчизняних МВНЗ є запорукою збереження конкурентоспроможності українських фахівців флоту в жорстких умовах світового ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останнім часом вітчизняна морська наука суттєво поповнилася дослідженнями професійної підготовки майбутніх моряків, серед яких роботи М. Бабишеної, Н. Бобришевої, К. Бойко, Г. Варварецької, С. Волошинова, О. Дягілевої, О. Завальнюк, В. Захарченко, В. Костюк, М. Кулакової, Л. Липшиць, С. Ситнік, І. Сокола, В. Торського, В. Чернявського. Формуванню різних аспектів готовності до професійної діяльності фахівців морських спеціальностей присвячено також роботи зарубіжних авторів: Г. Бокаревої, В. Дуліна, В. Єфент'єва, Т. Медведєвої, О. Ранцевич, С. Сорокіна, А. Vocanegra-Valle, P. Björkroth, R. Ellis, A. Noble, A. Waters, F. Weeksta in. Є певні здобутки і в сфері навчання англійської мови майбутніх фахівців флоту, що висвітлені у дисертаціях та наукових публікаціях як вітчизняних, так і зарубіжних авторів: Н. Демиденко, С. Козак, І. Литвиненко, У. Ляшенко, О. Мироненко, Г. О. Монастирської, О. Соловйової, Л. Ступіної, О. Стрелкова, В. Тенищевої, О. Тирон, О. Фролової, О. Цибульської, М. Чеснокової, А. Vocanegra, C. Cole, J. Davy, C. Logie, V. Loginosky, A. Nizbet, P. Oommen, B. Pritchard, S. Rosedi, M. Sap, T. Trenkner, M. Ziarati та in. Згідно з матеріалами IMEC – 26, 27 (International Maritime English Conference) питання про

необхідність оновлення Модельного курсу 3.17, а також пропозиції щодо доцільності змін у його змісті та структурі порушувались та обговорювались учасниками останніх Міжнародних конференцій викладачів англійської мови для моряків.

Варто відзначити, що будь-яке звернення до питань стосовно організації освітнього процесу, ухвалення вимог щодо якості професійної підготовки, запровадження рівнів сформованості професійної компетентності фахівців, а надто визначення змісту навчання у МВНЗ обов'язково супроводжуються встановленням кореляційних зв'язків між відповідними регламентуючими документами різних рівнів – від регіональних до міжнародних. Отже, модельні курси, пропонувані ІМО для різних предметних галузей морської освіти, завжди є предметом уваги дослідників, оскільки відіграють роль координатора навчальних програм, впроваджуваних у МВНЗ різних країн, та узгоджують процес із загальнопрофесійної та вузькоспеціалізованої підготовки фахівців з актуальними потребами сучасного торговельного флоту.

Метою статті є дослідити зміни й модернізацію у змісті навчання англійської мови майбутніх фахівців флоту, зумовлені потребами сучасного торговельного судноплавства.

Основні результати дослідження. За визначенням експертів, починаючи з 90-х років, торговельний флот кардинально змінив свій вигляд. Він став повсюдно багатонаціональним. Спричинене світовою кризою суттєве падіння відсотка морських перевезень з 92% до 85% змусило судноплавні компанії скоротити власні витрати, у тому числі й на судовий персонал. Через здешевлення робочої сили змінився й морський ринок праці. Поширення набувають багатонаціональні екіпажі з представників країн з низьким рівнем економічного розвитку.

З інтенсифікацією глобалізаційних процесів така тенденція набирає дедалі більших обертів, а з нею зростає й потреба в ефективному засобі спілкування задля забезпечення порозуміння між членами змішаного екіпажу (кількість національностей в якому досягає на сьогодні 20 осіб), а також ефективної взаємодії у ході зовнішньої комунікації з іншими суднами та береговими службами. Наразі дана проблема визнається надактуальною, оскільки непорозуміння під час професійного спілкування, кваліфіковане фахівцями як негативний прояв людського фактора стосовно безпеки плавання, за даними статистики, є однією з найчастотніших причин виникнення надзвичайних й аварійних ситуацій, які нерідко закінчуються нещасними випадками та аваріями з щонайменше непоправними наслідками для морського середовища, суттєвими збитками через пошкодження або втрату вантажу, й, щонайгірше, заподіянням шкоди життю та здоров'ю людей. На запитання про те, чому, маючи "на руках" інструмент для ефективної комунікативної взаємодії у вигляді загальновизнаної робочої англійської мови, члени змішаного екіпажу припускаються прикрих, а іноді й фатальних помилок у професійному спілкуванні, існує декілька відповідей.

Перше, навіть за умов поверхневого погляду на плавсклад сучасного торговельного судна стає зрозумілим, наскільки складним та багатоплановим за своїм внутрішнім змістом є цей об'єкт розгляду. Очевидно, що група людей різних національностей, об'єднаних в упорядковану ієрархічну структуру для виконання спільного завдання з перевезення вантажів морським шляхом, становитиме безпечний та ефективний екіпаж у разі її комунікативної підготовленості до професійної взаємодії. Моряки на судні різняться не лише за своїм етнічним походженням, що, безсумнівно, є одним із найвагоміших факторів ефективності комунікації через пов'язані з цим багатомовність і багатокультурність екіпажу, але й також за низкою інших чинників, що, хоча й опосередковано, проте також впливають на якість професійного спілкування. Серед них і рівень освіти й, відповідно, кваліфікації, обіймана посада з відповідними функціональними обов'язками щодо експлуатації й убезпечення судна, а також фактори віку, трудового стажу й досвідченості. Все це певним чином відбивається як на рівні володіння англійською мовою, так і на характері комунікативної взаємодії членів змішаного екіпажу, створюючи або, навпаки, запобігаючи бар'єрам спілкування та взаємопорозуміння на борту.

Окрім того, англійська мова, якою користуються моряки, є, за визначенням дослідників, так званою *лінгва франка* (lingua franca). Термін *лінгва франка* інтерпретується у сучасній науці досить неоднозначно. Серед існуючих визначень – такі як: мова-посередник, контактна мова для міжетнічного спілкування, міжнародна допоміжна мова, комунікативна гібридна лінгвосистема тощо. Узагальненням таких характеристик є визначення *лінгва франка* з точки зору соціолінгвістики як функціонального типу мови, що є засобом спілкування представників різних лінгвосистем в умовах обмежених соціальних контактів, як-от в окремих сферах людської діяльності [1].

Очевидно, що в епоху глобалізації універсальною мовою-посередником для суб'єктів глобальних стосунків стала англійська мова. Швидко асимілюючись з різними мовами у нових соціально-культурних умовах, вона цілком обґрунтовано характеризується як *англійська лінгва франка* – варіант англійської мови, що використовується в англійській комунікації учасниками різних мовних співтовариств. На думку Н. Пожидаєвої, користувачів англійської лінгва франка у професійних цілях можна об'єднувати в групи за професійною ознакою [4]. У свою чергу, для позначення англійської лінгва франка, орієнтованої на певну предметну галузь, К. Мележик вважає за доцільне введення терміна “предметно орієнтована англійська лінгва франка” [2, с. 430–431]. Відповідно, професійне спілкування на борту багатонаціонального судна відбувається англійською лінгва франка морського спрямування, специфічні ознаки якої певною мірою увібрали в себе поширені серед фахівців такі визначення мови моряків, як *salted* або *marinated English*, що інтерпретуються як “просолена” або “оморячена” англійська мова бувалих морських вовків [10, с. 235].

Характеризуючи особливості спілкування англійською лінгва франка загалом й предметно орієнтованою зокрема, дослідники відзначають зосередженість учасників комунікації на функції, а не формі. Інакше кажучи, комунікативна ефективність превалює над мовною грамотністю і культурою [4]. Те саме стосується й спілкування на борту, коли зусилля різних сторін спрямовано на досягнення суто практичних цілей спілкування – донести до адресата необхідну інформацію у якнайкоротший і найекономічніший спосіб. При цьому дотримання норм та правил англійської мови не має першорядного значення, через що комунікативна ситуація часто розвивається за принципом “і так добре” (let it pass) [8, с. 238] на основі спрощених граматичних структур і кількісно невеликого словникового запасу.

Суттєву перепону для ефективної як внутрішньої (на борту), так і зовнішньої (між суднами, між судном і берегом) комунікації становить власне багатоваріантність англійської підготовки моряків, про що свідчать численні публікації практикуючих фахівців на сайті ІМЕС – International Maritime English Conference (Міжнародної конференції викладачів англійської мови для моряків). Свій спосіб організації навчання англійської мови виносять на обговорення як викладачі з країн Європейського простору, так і їхні колеги з країн Азії. Аналіз даних публікацій показує суттєві відмінності в організації навчального процесу з оволодіння англійською мовою в МВНЗ світу. Свого часу у рамках проекту MARCOM (MARitime COMmunication) щодо вивчення особливостей спілкування в багатонаціональному екіпажі в якості супутнього завдання експертами ІМО було досліджено також специфіку процесу навчання англійської мови майбутніх моряків у різних країнах. Детальний аналіз одержаних результатів серед низки недоліків виявив суттєві розбіжності в організації навчання англійської мови у МВНЗ світу, починаючи з неузгодженості обсягів курсу, порушення послідовності навчання й закінчуючи невпорядкованістю кількісних та якісних параметрів формування навчальних підгруп [7]. Звісно, що в процесі навчання знаходять своє втілення вимоги державних нормативних документів, зорієнтованих на внутрішні потреби. Зрозуміло також, що навчання англійської мови зі статусом другої державної мови в країні (як-от в Індії, Філіппінах тощо) різнитиметься від навчання її як іноземної.

Утім, специфіка професійного спрямування виучуваної англійської мови й усвідомлення її вирішального значення для ефективної професійної взаємодії на борту багатомовних суден (окремі типи яких, з огляду на транспортований ними вантаж, становлять об'єкти підвищеної небезпеки) зобов'язують долати ізолюваність і відособленість викладачів різних країн з тим, щоб координувати їхні зусилля у формуванні англомовної професійної комунікативної компетентності майбутніх фахівців флоту. Як категорія багатокомпонентна, всі складові якої, а саме мовленнєві, лінгвосоціокультурні, мовні, навчально-стратегічні тощо субкомпетентності [3, с. 91], націлені на формування максимально ефективних користувачів мовою, англомовна професійна комунікативна компетентність майбутніх моряків потребує встановлення серйозних кореляційних зв'язків між різними системами її формування задля підтвердження власної дієвості в умовах міжнародних екіпажів.

З моменту дослідження ІМО (1998–1999) вже минуло достатньо часу для того, щоб усунути визначені недоліки та скоригувати англомовну комунікативну підготовку майбутніх фахівців флоту. Багато чого було зроблено завдяки посиленню міжнародної співпраці викладачів англійської мови для моряків у межах Міжнародної асоціації викладачів МВНЗ (IMLA – International Maritime Lectures Association). Між тим, про недостатню узгодженість змісту навчання мови як у змістовому, так і процесуальному відношенні свідчать фіксовані у спілкуванні моряків незбіги в активно використовуваному ними мовному матеріалі (різні активні лексичний і граматичний мінімуми), суттєва обмеженість тематичного вокабуляра через неузгодженість засвоєваної багатопротильної тематики, несформованість навичок і вмій усної комунікації внаслідок невідповідних методик навчання тощо. Поясненням такого становища є різниця у темпах реорганізації та перебудови навчання, а також стрімкий інноваційний розвиток самої судноплавної галузі та назрілі у зв'язку з цим потреби в модернізації й оновленні змісту професійної підготовки фахівців флоту, що викладені у Манільських поправках 2010 р. до Конвенції ПДНВ (Міжнародна конвенція про підготовку та дипломування моряків і несення вахти) [9].

Конвенція ПДНВ (STCW-78 – International Convention on Standards of Training, Certification and Watch keeping for Seafarers), прийнята вперше у 1978 р., розглядається фахівцями як один із чотирьох стовпів, на які спирається нормативно-правове регулювання судноплавної галузі. Вона призначена для моряків усіх звань і національностей, а також для МВНЗ органів галузевого управління, судовласників та всіх зацікавлених осіб. Нею встановлюються міжнародні стандарти щодо підготовки та дипломування моряків, їх функціональних обов'язків та умов праці на борту, що детально викладені в Кодексі ПДНВ – структурній частині даної конвенції. Зазнавши повного редагування у 1995 р. у зв'язку з гострою необхідністю стандартизації компетентностей для всіх членів екіпажу заради кращого забезпечення мореплавства, вона стала основою для радикального оновлення укладених на її засадах модельних курсів ІМО. Започатковані разом з Конвенцією для підвищення якості та ефективності навчання модельні курси сприяють максимальному впровадженню її вимог шляхом узгодження підготовки майбутніх фахівців із сучасними вимогами морської індустрії.

До серії типових навчальних курсів увійшов і модельний курс з англійської мови для моряків 3.17. Логічно структурований, він містить усю необхідну інформацію про спосіб організації та змістове наповнення процесу навчання англійської мови майбутніх моряків. Власне у вступі визначено його цільове призначення, представлено структуру з двох розділів для двох етапів навчання, розрахованих на середній (A2) і рубіжний (B1) рівні володіння мовою; описано варіативну основу організації навчання з урахуванням фактичного (вихідного) рівня володіння мовою; зазначено гнучкий підхід до регулювання цілей, обсягу та змісту курсу, а також про інші його модифікації відносно майбутніх професійних обов'язків випускників, і, головне, проголошено комунікативний підхід провідним фактором успіху в оволодінні компетентністю у професійно орієнтованому англомовному спілкуванні.

Два основних розділи, що представляють послідовні етапи навчання, мають ідентичну будову і, по суті, становлять стандартизовану базу для розробки робочих навчальних програм відповідно до професійних мовних потреб майбутніх моряків. Кожен з розділів розпочинається пояснювальною запискою щодо цілей, завдань, змісту, будови та методології курсу. Якщо метою першого етапу навчання є підвищення рівня англійської мови з елементарного (A1) або середнього (A2) до рубіжного (B1) з урахуванням мінімальних стандартів професійної компетентності представників рядового складу, викладених у таблиці А-II/4 Кодексу ПДНВ, то другий етап спрямовано на досягнення просунутого рівня (B2) професійно орієнтованої комунікативної компетентності, вимоги до якого викладено у частині А Кодексу ПДНВ, що описує обов'язкові стандарти компетентності для фахівців різного професійного спрямування, з різними функціональними обов'язками та рівнем відповідальності (допоміжний, експлуатаційний, управлінський рівні) [9, с. 77].

Стандарт компетентності, за визначенням Кодексу, – це рівень професійної готовності, що має бути досягнений для належного виконання функціональних обов'язків на судні відповідно до узгоджених на міжнародному рівні критеріїв сформованості знань, умінь та навичок [9, с. 85]. Мінімальний стандарт з англійської мови також виписано за викладеним вище принципом.

Отже, посилаючись на директиви Кодексу ПДНВ (частина В-VI/1) стосовно врахування вирішальної ролі англійської мови у підтримці безпеки життя, збереженні вантажу та захисті морського середовища, у забезпеченні успішної професійної комунікації та зменшенні ризиків непорозуміння у надзвичайних ситуаціях, а також у збереженні конкурентоспроможності на світовому ринку морської робочої сили та просуванні по службі, Модельний курс 3.17 пропонує відповідний зміст навчальної дисципліни *Англійська мова для моряків* з тим, щоб задовольнити першочергові комунікативні потреби майбутніх моряків.

Варто відзначити, що опис дисципліни побудовано за лінійним принципом. Тематичний матеріал розгортається поступово і засвоюється послідовно, без повернення до вже вивчених розділів. Спочатку наводиться навчально-методична картка дисципліни для кожного з етапів навчання з чітко окресленою тематикою, означеними в загальному вигляді питаннями з аспектів мовної і мовленнєвої компетентностей, приблизним погодинним плануванням аудиторної та самостійної роботи.

Детальні рекомендації щодо організації процесу навчання представлено на зразок тематичного плану для кожного етапу навчання із зазначенням формованої компетентності, з якою узгоджено предметний і процесуальний аспекти змісту навчання, та його навчально-методичне забезпечення. Наприклад, для рубіжного рівня B1 висуваються такі стандарти компетентності: *Ask for and give personal data* – Дізнаватися та повідомляти особисті дані; *Name types of vessels; describe parts of a vessel* – Називати типи суден, описувати будову судна; *Understand commands in emergency situations on board* – Розуміти накази у критичних ситуаціях на борту тощо.

Рівень B2 потребує складніших компетентностей, як-от: *Explain stages in processes; describe how machinery operates; correctly interpret operating manuals; describe an on board procedure* – Пояснювати процес за етапами, правильно інтерпретувати інструкції з експлуатації, описувати порядок виконання робіт на борту; *Demonstrate awareness of how cross-cultural issues can affect team work at sea; describe expected standards of work and behavior* – Демонструвати розуміння того, як міжкультурні відмінності можуть вплинути на роботу в команді, описувати очікувані стандарти роботи та поведінки тощо.

Тематичний план також докладно роз'яснює, за рахунок яких навичок і вмінь має бути досягнена та чи інша компетентність. Жоден з аспектів мови (фонетика, лексика, граматики), а також видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо) не залишено поза увагою. До того ж, вказівки є настільки докладними, що охоплюють цілий комплекс формованих умінь за засвоєнням тематичним матеріалом. Приміром, формування лексичної

субкомпетентності до теми про міжкультурну обізнаність майбутніх моряків включає уміння: а) використовувати спеціальні прикметники та вирази для опису ступенів прояву тих чи інших здібностей; б) демонструвати розуміння значень найпоширеніших префіксів; в) утворювати прикметники-антоніми за допомогою префіксально-суфіксального способу словотворення; г) визначати прикметники, що не підлягають трансформації; д) володіти лексикою щодо морського фольклору, прикмет та забобонів.

Так само ретельно сформульовано завдання щодо формування комунікативної компетентності за виучуваною темою в її розкладанні на види мовленнєвої діяльності. Тож, наприклад, за темою *Безпека та ризики на робочому місці* потрібно бути компетентним в: а) обговоренні та колективному вирішенні питань безпеки на палубі та у машинному відділенні; б) встановленні вартості уваги інформації під час прослуховування повідомлень про ризики на робочому місці; в) виявленні інформації про заходи безпеки для різних видів діяльності під час читання SMS-повідомлень відповідного змісту; г) поясненні щодо знаряддя, необхідного для поточного техобслуговування та ремонту; д) написанні попереджень про можливі ризики та нагадувань про дотримання техніки безпеки на борту та ін.

Цінною складовою Модельного курсу 3.17 є методичний посібник для викладача, головне призначення якого полягає у максимальному сприянні реалізації комунікативного підходу як ключового фактору успішності формування англомовної комунікативної професійно орієнтованої компетентності майбутніх моряків. Об'ємний за змістом посібник являє собою збірку корисних порад і рекомендацій щодо способів та прийомів формування всіх складових мовних і мовленнєвих компетентностей на основі інтеграції з предметно-професійною підготовкою майбутніх фахівців флоту. Отже, укладачами зазначеного модельного курсу було докладено багато зусиль з тим, щоб підготувати повноцінне навчально-методичне забезпечення з дисципліни. Для викладачів-початківців він є справжньою скарбничкою ідей, які за умов творчого підходу перетворюються на ефективні засоби підготовки до професійної комунікації на борту.

Втім, з ухваленням Манільських поправок (2010) та введенням їх у дію в 2012 р. у змісті модельних курсів проявилися певні недоліки та невідповідності. Модернізація торговельного флоту та інтенсивне запровадження нових технологій і складного обладнання на сучасних суднах потребують нових видів підготовки. За новими правилами Конвенції ПДНВ започатковано стандарти компетентностей для електромеханіків, суттєво доповнено та оновлено стандарти компетентностей інших осіб командного складу. Так, наприклад, обов'язкові мінімальні стандарти судноводіїв поповнилися компетентностями з використання електронно-картографічних інформаційних систем (ECDIS), управління ресурсами навігаційного мостика тощо; серед доповнених компетентностей суднових механіків такі, як управління ресурсами машинного відділення, керівництво персоналом, охорона навколишнього середовища тощо. Про усвідомлення ролі модельних курсів як “важливого засобу інтерпретації” вимог Конвенції ПДНВ для широкого кола залучених у морську індустрію осіб свідчить резолюція № 9 Манільських поправок, якою передбачено перегляд існуючих типових курсів ІМО та розробку нових [9].

Таким чином, перед робочою групою з ревізії Модельного курсу 3.17 постали завдання з модернізації змісту та структури курсу з урахуванням вимог та очікувань доповненої Конвенції ПДНВ відносно *Англійської мови для моряків*. Перероблений модельний курс було введено в дію в 2015 р. Змін зазнали як структура, так і безпосередньо зміст курсу. В оновленому варіанті *Англійська мова для моряків* представлена двома складовими: *Загальноживана англійська мова для моряків* (General Maritime English – GME) та *Спеціалізована англійська мова для моряків* (Specialized Maritime English – SME).

Курс *Загальноживаної англійської мови для моряків*, метою якого є формування комунікативної компетентності щодо загальної морської тематики, структурно майже не змінився

і так само, як у попередньому виданні, послідовно представлений пояснювальною запискою, тематичним планом і програмою. Єдиною відмінністю є чітке розмежування елементарного та рубіжного рівнів володіння мовою, чого у попередньому варіанті зроблено не було, оскільки рубіжний рівень В1 формувався у межах професійно орієнтованого II етапу навчання.

Разом з диференціацією навчального матеріалу за рівнем складності зміст курсу *Загальноживаної англійської мови для моряків* збільшився вдвічі за рахунок переформатування процесу навчання та об'єднання I та II етапів навчання, розрізнених у попередньому модельному курсі. Отже, в результаті об'єднання двох етапів обсягом 374 годин і 370 годин кожний на засвоєння англійської мови для моряків загального вжитку відведено тепер 745 годин аудиторних занять для засвоєння навчального матеріалу загального професійного значення.

Курс *Спеціалізованої англійської мови для моряків* є новим. Його представлено у шести варіантах реалізації відповідно до визначених Манільськими поправками шести основних професійних функцій на борту з досить варіативною кількістю навчальних годин для аудиторних занять:

- 1) для вахтових помічників капітана суден валовою місткістю 500 і більше тони – 230 год.;
- 2) для вахтових механіків суден з машинним відділенням, що обслуговується традиційно або періодично не обслуговується – 105 год.;
- 3) для електротехнічних офіцерів – 208 год.;
- 4) для осіб рядового складу, які несуть ходову навігаційну вахту – 35 год.;
- 5) для радіооператорів ГМЗЛБ (глобальної морської системи зв'язку у разі лиха і для забезпечення безпеки) – 32 год.;
- 6) для обслуговуючого персоналу пасажирських суден – 55 год.

Структурна організація цього розділу модельного курсу зазнала певних змін. У оновленому варіанті він складається з шести автономних підрозділів відповідно до шести варіантів спеціалізації процесу комунікативної підготовки майбутніх моряків, що відображено у змісті укладених до них пояснювальних записок, тематичних планів і програм.

Очевидно, що переосмислення змісту *Загальноживаної англійської мови для моряків*, а також введення *Спеціалізованої англійської мови для моряків* з додатковим навчальним навантаженням мають на меті розширення комунікативних можливостей майбутніх моряків під час професійної взаємодії на судні та вкотре наголошують на необхідності підвищення вимог до їхньої професійної компетентності під час англійськомовного спілкування. Через оптимальне узгодження комунікативної компетентності моряка з його професійним спрямуванням англійська мова набуває для нього принципово нового значення. Саме через це такі поширені метафоричні характеристики англійської мови для моряків, як *salted* або *marinated* English, що підкреслюють її приналежність до морської галузі, на думку дослідників, втрачають свою доцільність й актуальність у традиційному для них значенні. Найбільш вдалою характеристикою сучасної англійської мови для моряків вони вважають означення *needy / needed* English, тобто така англійська мова, що не просто містить певні професійні слова та вирази, але є потрібною, необхідною для моряка, щоб почуватися впевненим і компетентним фахівцем особливо в умовах небезпеки [10, с. 235].

Висновки і перспективи подальших розвідок. Новий Модельний курс 3.17, на авторитетну думку його розробників, відбиває запит сучасної морської індустрії щодо більш точного вирішення проблем професійної комунікації за рахунок розширення та поглиблення професійної тематики та диференційованого підходу до спеціальних потреб фахівців флоту. Він є корисним ресурсом з надання практичних рекомендацій щодо розробки національних робочих навчальних програм та узгодження їх з міжнародними стандартами стосовно англійськомовної комунікативної компетентності моряків різного професійного спрямування. Передбачається, що дотримання рекомендацій оновленого модельного курсу підвищить ефективність комунікативної підготовки

майбутніх моряків та сприятиме їх кращій професійній взаємодії в умовах багатонаціонального, й відповідно, багатокультурного й багатомовного судна. Принципи узгодження національної навчальної програми з рекомендаціями типового навчального курсу, характер кореляційних зв'язків між змістовим і процесуальним наповненням процесу навчання англійської мови майбутніх моряків становитимуть предмет подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бородин Д. С. Английский лингва франка – за и против / Д. С. Бородин // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Филология. Социальные коммуникации”. – Том 24(63). – №1. – Часть 1. – 2011. – С. 324–331.
2. Мележик К. А. Коммуникативные стереотипы в деловом общении на английском лингва франка / К. А. Мележик // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/articl>
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Пожидаева Н. П. Идиосинкретичность профессионального использования английского лингва франка в ситуации межкультурной коммуникации / Н. П. Пожидаева // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://naub.oa.edu.ua/2012/lynhva-franka>
5. Maritime English Model Course 3.17. – L. – IMO, 2000. – 138 p. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.marifuture.org/IMONewModelCourseMaritimeEnglish.pdf>
6. Maritime English Model Course 3.17. – L. – IMO, 2015. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.marifuture.org/IMONewModelCourseMaritimeEnglish.pdf>
7. European Commission. The Impact of Multicultural and Multilingual Crews on Maritime Communication. // MARCOM. Final Reports. – Vol. 1&2, 2001. – 163&120 pp.
8. Firth A. The discursive accomplishment of normality. On “lingua franca” English and conversation analysis / A. Firth // Journal of Pragmatics. – 1996. – № 26. – P. 237–259.
9. STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010). – L. – IMO, 2012.
10. Wang X. Turning “Salted” into “Needed”: the New Model Course 3.17 / The 27th International Maritime English Conference – IMEC 24 Proceedings (12-15 October, 2015). Johor. – Malaysia. – P. 232240.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2016

REFERENCES

1. Borodina D. S. Anglijskij lingva franka – za i protiv / D. S. Borodina // Uchenye zapiski Tavricheskogo nacional'nogo universiteta im. V. I. Vernadskogo. Serija “Filologija. Social'nye kommunikacii”. – Tom 24(63). – #1. – Chast' 1. – 2011. – S. 324–331.
2. Melezhih K. A. Kommunikativnye stereotipy v delovom obshhenii na anglijskom lingva franka / K. A. Melezhih // [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://cyberleninka.ru/articl>
3. Metodyka navchannia inozemnykh mov i kul'tur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv / Bihych O.B., Borysko N.F., Borets'ka H. E. ta in./ za zahal'n. red. S.Yu. Nikolaievoi. – K. : Lenvit, 2013. – 590 s.
4. Pozhidaeva N. P. Idiosinkretichnost' professional'nogo ispol'zovaniya anglijskogo lingva franka v situacii mezhkul'turnoj kommunikacii / N. P. Pozhidaeva // [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://naub.oa.edu.ua/2012/lynhva-franka>
5. Maritime English Model Course 3.17. – L. – IMO, 2000. – 138 p. – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.marifuture.org/IMONewModelCourseMaritimeEnglish.pdf>
6. Maritime English Model Course 3.17. – L. – IMO, 2015. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.marifuture.org/IMONewModelCourseMaritimeEnglish.pdf>

7. European Commission. The Impact of Multicultural and Multilingual Crews on Maritime Communication. // MARCOM. Final Reports. – Volumes 1&2, 2001. – 163&120 pp.
8. Firth A. The discursive accomplishment of normality. On “lingua franca” English and conversation analysis / A. Firth // Journal of Pragmatics. – 1996. – № 26. – P. 237–259.
9. STCW. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers, 1995 (amended in 2010). – London. – IMO, 2012. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://www.seajobs.ru/sea_programms/STCW95.pdf
10. Wang X. Turning “Salted” into “Needed”: the New Model Course 3.17 / The 27th International Maritime English Conference – IMEC 24 Proceedings (12-15 October, 2015). Johor. – Malaysia. – P. 232–240.

Received 21.11.2016